

**SECURITATEA EMOȚIONALĂ A COPILULUI ȘI DINAMICA COPARENTALĂ  
POST DIVORȚ  
CHILD EMOTIONAL SECURITY AND POST-DIVORCE COPARENTAL DYNAMICS**

*Sanduleac Sergiu, dr. conf. univ. UPS „Ion Creangă”*

**ORCID:0000-0003-2040-4670**

*Dragomir Magdalena, drd. UPS „Ion Creangă”*

**ORCID:0000-0002-4923-3775**

**Rezumat:** *Divorțul reprezintă o redimensionare a parentalității care trebuie să conțină ca element central starea de bine a copilului. Securitatea emoțională a acestuia este premiza de la care trebuie plecat atunci când definim și analizăm această „stare de bine”. În acest articol autorii explică ce este securitatea emoțională și cum este ea influențată de coparentalitatea post divorț. Calitatea relației interparentale își pune amprenta asupra sănătății psihoemoționale a copilului. Prin prisma teoriei securității emoționale autorii încearcă să explice cum și de ce conflictul interparental se asociază cu problemele psihologice ale copilului din perspectiva asigurării securității psihologice a acestuia cu orientare spre asigurarea securității emoționale și respectiv a stării de bine.*

**Cuvinte cheie:** *securitate emoțională, securitatea psihologică, coparentalitate, postdivorț, stare de bine, copii*

**Abstract:** *Divorce is a resizing of parenting that must contain as a central element the well-being of the child. Its emotional security is the premise from which we must start when we define and analyze this "state of well-being". In this article the authors try to explain what is emotional security and how is it influenced by post-divorce co-parenting. The quality of the interparental relationship leaves its mark on the child's psycho-emotional health - it is a recognized truth. Through emotional security theory the authors explain how and why interparental conflict is associated with the child's psychological problems to ensure his psychological security with an orientation towards ensuring emotional security and well-being, respectively.*

**Keywords:** *emotional security, psychological security, co-parenting, post-divorce, well-being, children*

Realitatea pe care o experimentăm astăzi are o nouă dimensiune, aceea a pandemiei COVID-19. Viața cotidiană este astfel redimensionată prin noi provocări și activitățile zilnice au fost puternic impactate. Au apărut necesități noi, provocări noi, cu rezonanță intensă, mai ales în rândul familiei destrămate prin divorț. Coparentalitatea se confruntă cu un stress suplimentar și trebuie să țină cu orice preț binele copilului în centrul atenției, să facă efortul să asigure acestuia securitate emoțională și psihologică deplină.

Calitatea coparentalității este în relație de cauzalitate directă cu securitatea copilului, în mod special cu securitatea emoțională a acestuia. Conceptul de securitate emoțională implică percepția de siguranță și securitate pe care copilul o simte în familie ca rezultat al stabilității relației interparentale [3]. Un număr mare de relații coparentale au un nivel crescut de conflict, dar atunci când conflictul degenerază în violență, ostilitate crescută, dezangajare sau abandon, mediul astfel creat devine toxic, iar copilul ajunge să se îngrijoreze de siguranța lui. Expunerea copilului

la aceste forme distructive de conflict coparental crește riscul acestuia pentru tulburări psihologice, emoționale și comportamentale.

Teoria securității emoționale (TSE) a fost dezvoltată de P. T. Davies și E. M. Cummings începând cu 1994 ca să definească precis cum și de ce divergența interparentală este asociată cu un traiect negativ al sănătății mintale a copilului. Prin consonanță cu teoria atașamentului, TSE acceptă faptul că efectele dăunătoare ale dificultăților parentingului (răceală afectivă, responsivitatea scăzută, agresivitate) au impact asupra adaptării emoționale a copilului, având ca rezultat dificultatea utilizării de către copil a părinților ca sursă de suport și protecție. Dar dacă teoria atașamentului este bazată primar pe calitatea diadei părinte-copil, securitatea emoțională este bazată pe calitatea relației interparentale și rezonanța acesteia în sistemul general al familiei. Conform TSE copilul își creează un model de lucru interior fundamentat pe baza experienței lui cu conflictul interparental. Astfel, expunerea copilului în mod repetat la un conflict intens, încărcat de emoționalitate negativă și pe care copilul îl percepe ca amenințător la adresa siguranței lui fizice, rezultatul este insecuritatea emoțională și psihologică.

Prin contrast, expunerea copilului la conflicte care sunt rezolvate și tratate în mod pozitiv, poate crește securitatea emoțională a copilului, prin întărirea sentimentului de stabilitate și prin furnizarea unui model de rezolvare pozitivă a emoționalității [3].

Securitatea emoțională a copilului a fost privită pentru mult timp ca fiind direct determinată de calitatea relației copil-părinte, mai exact prin prisma relației de atașament a copilului cu părintele/părinții săi. Atașamentul reflectă legătura emoțională care se dezvoltă între copil și părinte, dar securitatea emoțională reflectă experiențele pe care le are copilul cu părinții săi, deci este în directă legătură cu calitatea relației interparentale.

Cadrul teoretic propus de P. T. Davies și E. M. Cummings privind securitatea emoțională a copilului în conflictul interparental implică trei factori covarianți, dar distincți conceptual – (A) Reglarea emoțională: copilul poate fi activat să simtă furie, tristețe, frică, ușurare sau bucurie, în funcție de modul în care este exprimat și gestionat conflictul dintre părinți. Implicațiile asupra funcționării copilului depind de cât de mult se simte un copil trist sau furios sau alte reacții emoționale și cât de bine copilul poate regla activarea unor astfel de emoții. (B) Reprezentări cognitive: copilul evaluează cât de mult din problema reprezentată de o anumită expresie a conflictului are potențial de a influența negativ relațiile de familie. Prin urmare copiii din familii cu un nivel înalt de conflictualitate sunt mai predispuși la dezvoltarea de reprezentări interne nesigure. (C) Reglarea comportamentală: ce face copilul ca răspuns la comportamentul conflictual demonstrat de părinți. De exemplu copilul ar putea să încerce să regleze expunerea la conflictele interparentale prin intervenția activă sau, alternativ, prin retragere, evitând spațiul conflictual distructiv [Ibidem].

Dinamica post-divorț a parentalității este un proces frecvent provocator pentru foștii parteneri, pentru copil și pentru familia extinsă. Coparentalitatea este uzual definită ca „o întreprindere realizată de doi sau mai mulți adulți care se ocupă împreună de îngrijirea și creșterea copiilor pentru care împărtășesc responsabilitatea” [5]. Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copilului din 20 noiembrie 1989 statuează principiul potrivit căruia copilul trebuie să mențină o relație puternică cu ambii părinți, chiar dacă aceștia sunt separați și astfel conceptul de coparentalitate a fost extins la părinții divorțați și separați și la părinții care nu au trăit niciodată împreună [8].

Coparentingul a fost conceptualizat ca un construct multidimensional. Cu toate acestea, recenziile teoretice și studiile empirice propun dimensiuni diverse. De exemplu, M. E. Feinberg a

înfașat coparentingul ca fiind format din patru dimensiuni interrelaționate: (1) acord/dezacord pe probleme de creștere a copilului, (2) diviziunea muncii în ceea ce privește creșterea copiilor, (3) susținere/subminare între partenerii coparentali și (4) managementul comun al interacțiunilor familiale [**Error! Reference source not found.**]. În schimb, G. Margolin a găsit dovezi analitice ale factorului pentru un model de coparentalitate format din trei categorii: cooperare, conflict și triangulație [7].

Până în anii 1980 și începutul anilor 1990, grupurile de cercetare conduse de J.H. Block și Jouriles au investigat contribuția acordului / dezacordului părinților în creșterea copiilor la dezvoltarea copilului. În ultimii ani, un număr din ce în ce mai mare de studii au examinat legăturile dintre dimensiunile coparentalității și adaptarea copiilor. Majoritatea acestor studii vizează copiii mici și preșcolarii; de exemplu, absența cooperării părinților copiilor de doi ani a fost legată de inhibiția băieților la vârsta de trei ani. În plus, părinții copiilor de 14 luni care au avut o relație cooperantă au avut copii mai complianți 4 luni mai târziu. Mai mult, coparentalitatea conflictuală în perioada copilăriei a prezis evaluări mai mari ale agresivității preșcolarilor [apud, 4]. Aceste rezultate au fost, de asemenea, susținute de Schoppe, Mangelsdorf și Frosch în 2001, care au constatat că nivelurile de cooperare coparentală în cazul copiilor de 3 ani au arătat o asociere negativă cu nivelurile de simptome dezadaptative ale acestora un an mai târziu [9].

Rezumând o serie de cercetări este evident cum tipul de coparenting devine un factor relevant în dezvoltarea copilului, de la vârstă foarte mică până la adolescența târzie. Divorțul reprezintă un risc major pentru viața de familie. Majoritatea familiilor rămân reziliente, deși foarte stresate, prin această tranziție. Cu toate acestea, un procentaj semnificativ, estimat la 10-20% din populație, se implică în procese de conflict și/sau deconectare care fac problemele individuale și relaționale să fie mai probabile [1].

În concordanță cu teoria securității emoționale, expunerea la forme negative de conflict coparental compromite sentimentul interior de bunăstare al copilului, modelul astfel oferit motivându-l pe acesta să-și conserve și să promoveze propriul proces de reglare emoțională, de reprezentare cognitivă și de adaptare comportamentală. Se prezumă astfel ipoteza privind elaborarea unui model intern de lucru al copilului care nu apare prin expunerea la conflictul coparental, ci prin observarea modalității în care părinții se exprimă și gestionează conflictul. Problemele gestionate distructiv reduc percepția securității emoționale de către copil și implicit a capacității acestuia de adaptare funcțională.

În 2002 P. Davies și E. Forman propun o reformulare și analizează patternurile de conservare a securității emoționale ale copilului în subsistemul interparental. Este astfel pus accentul pe interacțiunea bidirecțională dintre securitatea emoțională și cele trei procese componente (reglare emoțională, reprezentări cognitive, reglare comportamentală). Copilul cu familie caracterizată prin tulburări interparentale semnificative este preocupat în mod special de bunăstarea și siguranța lui. Expunerea repetată la relații interparentale distructive scade progresiv pragul de activare a procesului de conservare a securității emoționale. Pragurile mici de îngrijorare asupra securității emoționale duc, la rândul lor, la o tendință naturală de sensibilizare în cele trei procese componente. Astfel, creșterea dificultăților în conservarea securității emoționale, rezultată parțial din conflictul interparental distructiv, se manifestă într-o reactivitate emoțională progresiv crescută, ca rezultat al expunerii la conflictul părinților și reprezentări ostile [6].

Reactivitatea ridicată în cele trei procese componente servește ca mijloc natural, cu bază biologică, pentru reglarea și recâștigarea siguranței emoționale. Distresul și vigilența crescută, asociate cu reactivitatea emoțională induce copilului sentimentul de posibilă amenințare și acesta

își energizează resursele fizice și psihologice astfel încât să poată face față în mod eficient „amenințării” și să-și păstreze starea de bine. Reprezentările interne ale copilului cu privire la semnificația conflictului interparental sunt structurate ca o hartă sau ca o alarmă cu scopul de a percepe cu ușurință și a identifica proactiv evenimentele interparentale ulterioare care pot reprezenta o amenințare pentru siguranța lui. Răspunsurile de reglare ale copilului pot deveni de tip *fight or flight* și se concretizează prin acțiuni de implicare, respectiv de evitare, ceea ce permite acestuia să-și direcționeze resursele către reducerea expunerii la amenințare și câștigarea unei aparențe de securitate emoțională [2].

Teoria securității emoționale oferă criterii pentru identificarea conflictului distructiv vs. conflictul constructiv, distincție relevantă când propunem un program de prevenire a efectului psihotraumatizant al conflictului interparental asupra copilului. E. M. Cummings postulează efectul conflictelor asupra familiei prin modul în care acestea sunt exprimate, unele forme de conflict având efecte negative, altele având efecte benigne sau chiar pozitive. Copiii sunt capabili să deducă apariția și rezultatele conflictelor de la o vârstă fragedă, fără a observa direct conflictele sau rezolvarea lor. Conflictul poate fi considerat dăunător dacă securitatea copilului este amenințată. Din aceasta perspectivă au fost identificate comportamente distructive - agresiunea fizică și verbală, retragere/evitare, mânia nonverbală și verbală și utilizarea insultelor. Reversul, comportamente conflictuale constructive, care susțin sau încurajează sentimentul de securitate emoțională al copilului, constă în discuție calmă, sprijin, rezolvarea problemelor și afecțiunea fizică și verbală. Reacțiile emoționale ale copilului în timpul conflictului oferă baza pentru a distinge percepția acestuia asupra amenințării propriei securități emoționale.

Astfel, modelul TSE servește drept cadru pentru înțelegerea conflictelor familiale și a implicațiilor pentru funcționarea copilului, dar și ca fundament teoretic de la care se pot construi abordări de prevenire sau de intervenție în coparenting. TSE susține că sentimentul de protecție, siguranță proprie și siguranță cu privire la relația interparentală este direct legată de starea de bine a copilului și de capacitatea acestuia de ajustare emoțională și comportamentală. Insecuritatea emoțională a copilului în raport cu părinții devine un mecanism primar pentru explicarea neadaptării lui ulterioare, evaluată operațional prin reacțiile emoționale, comportamentale și cognitive ale acestuia și devine un subiect sensibil în contextul în care rata divorțurilor pe timp de pandemie este în continuă creștere.

#### **Bibliografie:**

- CUMMINGS, E. M., & CUMMINGS, J. S. A process-oriented approach to children's coping with adult's angry behaviour. *Developmental Review*, 3, 1988. pp. 296–321.
- CUMMINGS, E. M., & DAVIES, P. T. Effects of marital discord on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 2002. pp. 31–63.
- CUMMINGS, E. M., & DAVIES, P. T. *Marital conflict and children: An emotional security perspective*. New York: The Guilford Press. 2010.
- CUMMINGS, E. M., SCHERMERHORN, A. C., DAVIES, P. T., GOEKE-MOREY, M. C., & CUMMINGS, J. S. Interparental discord and child adjustment: Prospective investigations of emotional security as an explanatory mechanism. *Child Development*, 77, 2006. pp. 132–152.
- CUMMINGS, E. M., FAIRCLOTH, B. F., MITCHELL, P. M., CUMMINGS, J. S., & SCHERMERHORN, A. C. Evaluating a brief prevention program for improving marital conflict in community families. *Journal of Family Psychology*, 22, 2008. pp. 193–202.

- DAVIES, P., & FORMAN, E. Children's Patterns of Preserving Emotional Security in the Interparental Subsystem. *Child Development*, 73(6), 2002. pp. 1880-1903. Retrieved March 14, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/369642>
- MARGOLIN, G., GORDIS, E.B., & JOHN, R.S. (2001). Coparenting: A link between marital conflict and parenting in two-parent families. *Journal of Family Psychology*, 15(1), 2001. pp. 3–21.
- Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copilului din 20 noiembrie 1989. <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf> (accesat 12.03.2021)
- SCHOPPE, S. J., MANGELSDORF, S. C., & FROSCH, C. A. Coparenting, family process, and family structure: Implications for preschoolers' externalizing behavior problems. *Journal of Family Psychology*,
- <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.3.526>